

УДК 336.025

Т. Е. Бєлялов,
к. е. н., доцент,
доцент кафедри "Фінанси", Київський Національний університет технологій та дизайну

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

T. Bielialov,
candidate of economic sciences, associate professor, associate professor of department,
"Finances" of the Kievan National university of technologies and design

FINANCIAL AND ECONOMIC ASPECTS OF NATIONAL SECURITY OF UKRAINE

У статті висвітлено основні фінансово-економічні аспекти національної безпеки України. Розглянуто економічну безпеку як систему відносин між різними рівнями економіки та економічної діяльності країни. Визначено напрями діяльності державної політики щодо національної безпеки в економічній сфері. Проаналізовано внутрішні та зовнішні загрози для фінансово-економічної безпеки України.

This article considers the financial and economic aspects of national security of Ukraine. The paper discusses the economic security as a system of relations between different levels of the economy and economic activities country. Identified areas of public policy on national security in the economic sphere. Analyzed the internal and external threats to the financial and economic security of Ukraine.

*Ключові слова: національна безпека, економічна безпека, фінансова безпека, ризик, політика держави.
Key words: national security, economic security, financial security, risk policy.*

ВСТУП. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Метою державної політики є забезпечення істотного покращення якості життя населення. Покращення якості життя населення передбачає орієнтацію на рівень добробуту населення, досягнутий у розвинутих країнах. Виконання такого завдання передбачає прийняття відповідних програм на довгостроковий перспективу, конкретизованих на кожний визначений період. При цьому слід усвідомлювати: таких результатів можна досягти лише за умов, що Україна за рівнем економічного розвитку досягне потенціалу розвинутих держав.

У сучасних умовах розвитку економіки, посилення інтеграційних та глобалізаційних процесів на перше місце виходить питання забезпечення національної безпеки держави. Фінансова безпека є найважливішою її складовою, без якої практично неможливо вирішити жодне із завдань, що стоять перед державою. Останнім часом фінансова безпека України перебуває під впливом ряду зовнішніх та внутрішніх загроз: зовнішня воєнна і економічна агресія, фінансові кризи, геополітична ситуація, вплив діяльності міжнародних організацій, інфляційні процеси, нестабільність правової системи тощо.

Однією з найважливіших складових економічної безпеки є фінансова безпека. Без фінансової безпеки

майже неможливо вирішити жодне із завдань, що стоять перед державою. Ігнорування стану фінансової безпеки може призвести до фатальних наслідків: банкрутства підприємств, занепаду галузей і, зрештою, підриву системи життєзабезпечення держави з подальшою втраченою її незалежності.

Відсутність фінансових коштів призводить до нездатності фінансової системи забезпечувати державу фінансовими засобами, достатніми для виконання її внутрішніх і зовнішніх функцій, і в цілому становить загрозу національній безпеці.

Реалізація будь-яких інтересів держави можлива лише у випадку відповідного розвитку економіки країни. Саме така точка зору на вказану проблему повинна визначати щоденну діяльність державних органів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Поняття економічної безпеки з одного боку, всім зрозуміле, а з іншого — важко визначається в досить коректній та вичерпній формі. Однак, як влучно зазначив Я. Жаліло, "поняття економічної безпеки набуває виняткового значення як аргумент прийняття політичних рішень", звідси "коректне визначення поняття економічної безпеки має визначальне значення для корек-

Рис. 1. Конституційні складові національної безпеки

тного формування державної політики в економічній сфері загалом" [2].

У В. Тамбовцева економічна безпека тієї чи іншої системи — це "сукупність властивостей стану її виробничої (у самому широкому розумінні) підсистеми, яка забезпечує можливість досягнення цілей всієї системи". У Л. Абалкіна: "сукупність умов і чинників, які забезпечують незалежність національної економіки, її стабільність і стійкість, спроможність до постійного оновлення і самовдосконалення" [3].

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є оцінка факторів, що впливають на стан фінансової безпеки, зовнішніх та внутрішніх загроз, дослідження взаємопов'язаності окремих складових національної безпеки [1].

У ході дослідження ми бачимо, що питання безпеки держави, в першу чергу її національної та економічної безпеки, врегульовано Конституцією України [5], законами України, "Про основи національної безпеки" [6], "Про захист від недобросовісної конкуренції" [7] та іншими.

Згідно із законом України "Про основи національної безпеки України" № 964-15 від 19 червня 2003 року "економічна безпека" входить до складу ширшого поняття — "національна безпека України", яка здійснюється шляхом проведення виваженої державної політики відповідно до прийнятих в установленому порядку доктрин, концепцій, стратегій і програм у політичній, економічній, соціальній, воєнній, екологічній, науково технологічній, інформаційній та інших сферах [6].

Пріоритетні напрями зміцнення фінансової безпеки України визначаються, насамперед, на основі оцінки рівня показників фінансової безпеки держави.

Індикатори фінансової безпеки відображають специфіку певного рівня управління (громадян, домашніх господарств, підприємств, організацій і установ, валютна, бюджетна, боргова й інвестиційна безпека).

Узагальнюючи досвід вітчизняних та іноземних вчених, які досліджували показники фінансової безпеки, можна виділити наступні з них, що розглядаються як репрезентативні більшістю вчених:

- рівень монетизації, %;
- обсяг зовнішнього державного боргу, % від ВВП;

- обсяг внутрішнього державного боргу, % від ВВП;
- рівень інфляції, %;
- міжнародні резерви центрального банку, млн дол.;
- дефіцит державного бюджету, % від ВВП;
- вартість банківських кредитів у національній валюті, % річних;
- рівень доларизації економіки, %;
- сальдо платіжного балансу, млн дол.;
- доходи державного бюджету, % до ВВП;
- видатки державного бюджету, % до ВВП;
- питома вага довгострокових банківських кредитів у загальному обсязі кредитів, %;
- рівень тіньової економіки України, % до ВВП.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Джерела і стан економічної небезпеки України на національному рівні

На початку третього тисячоліття економічна безпека України перебуває на недостатньому рівні. Постійно погіршувались показники ефективності функціонування народного господарства внаслідок старіння основного капіталу, погіршення конкурентної спроможності національної економіки, "утікання" інвестиційного капіталу за кордон, непривабливості українського ринку для іноземного капіталу, відтоку наукових і висококваліфікованих робітничих кадрів і, врешті, її тінізації й криміналізації.

Ціла низка тимчасових чинників перетворилась у постійно діючі джерела економічної небезпеки на рівні держави.

Першим і головним серед них стало політичне протистояння гілок влади. Немає більш небезпечної загрози на державному рівні для економічного життя країни, як протистояння законодавчої і виконавчої гілок влади. Взаємні протидії, відсутність ефективної правової бази складають головну небезпеку реалізації макроекономічних цілей розвитку національної економіки.

Наступною і найбільш небезпечною загрозою економічній системі України є деформація структури суспільного виробництва відносно потреб держави та населення. Вона була закладена командно-адміністративною економічною системою Радянського Союзу і її наслідки проявились в умовах спроб розбудови ринків

економіки України. Ринок приймає товари і послуги, які згоден оплачувати покупець (споживач), але йому не потрібні товари що вироблені згідно з суб'єктивних міркувань і планів "мудрих керівників".

Іншою складовою структурної деформації економіки України є орієнтація її промислового і науково-технічного потенціалу на традиційні фабричні технології виробництва сировини, напівфабрикатів і комплектуючих виробів для 3-ланкових систем машин.

Деформація структури економіки — це тільки зовнішня ознака більш глибокої причини небезпеки, джерело якої полягає в нездатності влади управляти економічними процесами в суспільстві. Для вирішення внутрішніх макроекономічних проблем, які пов'язані із забезпеченням зайнятості населення і його добробуту, потрібні більш високі темпи зростання і більш високій рівень інвестицій. У цьому зв'язку з цим важливим показником економічної безпеки на національному рівні є недостатній рівень інвестицій.

Законодавча влада і уряд України до сьогодні ще не створюють належних умов для розв'язання з допомогою малого бізнесу цілої низки проблем структурної перебудови національної економіки. Про широкі можливості розвитку цієї сфери економіки говорить і власній досвід подолання господарчої розрухи у період НЕПу.

Найбільшу небезпеку для економічного розвитку України складає процес деіндустріалізації. Його характерними ознаками є руйнація науково-технічного потенціалу, старіння основного капіталу, перехід від високих до примітивних технологій тощо.

Наступною внутрішньою небезпекою є висока матеріало-, праце-, енерго- і капіталоємність виробництва, низька його якість і конкурентна спроможність. Вона позбавляє конкурентної спроможності продукти і послуги на національному і міжнародному ринках перед іноземними конкурентами, руйнує економіку в цілому. Конкурентна спроможність економіки країни визначається двома головними параметрами: по-перше, здатністю забезпечувати зростаючі життєві стандарти населення, підвищення його добробуту; по-друге, конкурувати на світових ринках з товарами і послугами інших держав. Падіння конкурентної спроможності України, українських фірм, окремих товарів і послуг є наслідком великої кількості причин, але в значній мірі вона визначається руйнацією науково-технічного потенціалу країни.

Дуже важливим чинником економічної небезпеки держави на усіх рівнях її організації є дестабілізація грошово-кредитної системи.

У сучасних умовах функціонування і розвитку фінансово-економічної системи необхідно виділити ще один суб'єкт економічної безпеки, який, на думку широкого кола економістів-теоретиків, є ключовою ланкою всіх суспільних процесів — людини. Стосовно аналізу соціально-економічних проблем суспільства, в тому числі і економічної безпеки, людина розглядається не просто як біологічна істота. Першорядну роль тут грає процес її соціалізації, виявлення системи характеристик, що

- Бюджетна безпека
- Боргова безпека
- Фондова безпека
- Страхова безпека
- Кредитна безпека
- Податкова безпека
- Валютна безпека
- Банківська безпека
- Інвестиційна безпека
- Безпека грошового ринку
- Безпека корпоративного сектору

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

Рис. 2. Складові фінансової безпеки держави

визначають людину як активного перетворюючого суб'єкта, наділеного сукупністю фізичних, психологічних, інтелектуальних якостей, що володіє здатністю соціальної рефлексії, усвідомлення своєї ролі в суспільному розвитку [10].

Безпосереднім джерелом небезпеки, яке пов'язано з ефективністю функціонування економіки, рівнем та якістю життя населення, є безробіття. За оцінками економістів вважається, що в періоди структурних перебудов чисельність безробітних у країнах може складати 15—20% від дієздатного населення. Практика підтверджує, що усі показники кризового стану країни перевищують негативні порогові стандарти інших раїн і показник безробіття не є винятком.

Найбільш концентрованою і суттєвою формою внутрішні небезпеки на національному рівні є падіння рівня та якості життя населення. Якщо природною спрямованістю функціонування економіки є задоволення потреб людини, то показники рівня і якості життя характеризують стан економічної безпеки в системі безпеки національної. Коли рівень життя, його якість погіршуються, виникає пряма загроза стабільності суспільства.

Фінансова безпека держави має як внутрішній, так і зовнішній аспекти. Щодо зовнішнього, то це, перш за все, фінансовий суверенітет країни, незалежність національної фінансової системи від впливу міжнародних фінансово-кредитних організацій і транснаціонального капіталу. Проте вести мову про абсолютну фінансову незалежність в умовах глобалізації не коректно. Адже на фінансовій безпеці України позначаються процеси фінансової глобалізації, що посилюються у світовому співтоваристві. Відтак, проблема фінансової безпеки сьогодні виходить за національні межі. Зростає рівень інтеграції та консолідації фінансових ринків, зростають масштаби мобільності капіталу і посилюється інтенсивність його обігу. Як стверджують фахівці, "у світі сформувалися грандіозні потоки "світових грошей", що не підпорядковуються ні національним урядам, ні будь-яким іншим політичним інституціям. Вони не утворилися як вияв потреб виробництва, торгівлі, інвестування

чи споживання. Головним їх джерелом є переважно торгівля грішми". Тому при розробці стратегії фінансової безпеки держави важливо скрупульозно аналізувати і враховувати поточну та ймовірну ситуацію на світових валютних ринках і ринках капіталу. Безпека внутрішньої фінансової сфери України визначається досконалістю правової, організаційної та інституціональної бази, а також політичною стабільністю, рівнем ризиків ринкової кон'юнктури, масштабами тіньової економіки та рівнем корупції в державі [4].

Сьогодні економічна безпека будь-якої країни — це загальнонаціональний комплекс заходів, спрямований на сталий розвиток і вдосконалення її економіки, котрий обов'язково включає механізми протидії зовнішнім і внутрішнім загрозам або ризикам, часто супутній діяльності держави як суб'єкта фінансових відносин.

Структура золотовалютних резервів України

Необхідним елементом валютної політики центрального банку, пов'язаною з формуванням та управлінням офіційними золотовалютними резервами країни, є визначення їх оптимальної структури.

Актуальність цього питання особливо підвищується у зв'язку з останніми тенденціями розвитку провідних світових економік, нестабільністю фінансових ринків, значною волатильністю валютних курсів, що змушує центральні банки 13 диверсифікувати свої золотовалютні резерви і ставить проблему вибору резервної валюти.

Структура офіційних золотовалютних резервів — це сукупність підібраних у певній пропорції валютних активів, використання яких дає змогу центральному банку забезпечувати регулятивний вплив на валютні відносини й організацію зовнішньоекономічної діяльності в країні [14].

На даному етапі розвитку структура золотовалютних резервів більшості країн і рівень її диверсифікації залежать від економічного положення країни, її місця у світовій економіці, стійкості національної валюти, тієї ролі, яку відіграє валютно-курсова політика країни у регулятивному впливі на зовнішньоекономічну діяль-

Таблиця 1. Офіційні міжнародні резерви України з 2010 по 2014 роки (в млн дол. США)

Офіційні міжнародні резерви України з 2010 по 2014 роки (в млн дол. США)			
на 01.01.2010	26505,0		
на 01.01.2011	34576,0	+8071,0	+30,451%
на 01.01.2012	31794,6	-2781,4	-8,044%
на 01.01.2013	24546,2	-7248,4	-22,798%
на 01.01.2014	20415,7	-4130,5	-16,827%
на 01.05.2014	14226,3	-6189,4	-30,317%

Джерело: за даними МВФ.

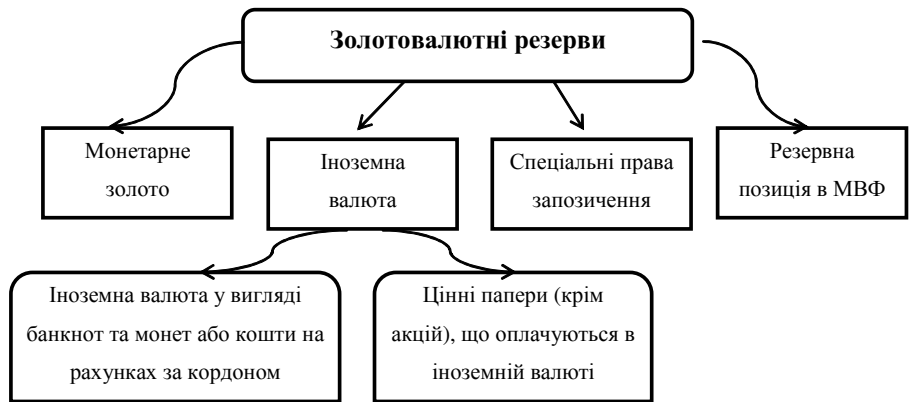

Рис. 3. Типова структура золотовалютних резервів

Джерело: [13].

ність і динаміку експортно-імпортних операцій.

У сучасних умовах структура офіційних золотовалютних резервів, що формуються центральними банками більшості країн світу, включає, як правило, чотири основні компоненти (рис. 3).

Згідно з визначенням МВФ, Міжнародні резерви складаються з резервів у конвертованих іноземних валютах, резервної позиції у МВФ, спеціальних прав запозичення (СПЗ англ. SDR — спеціальні права запозичення), монетарного золота, готівки в іноземній валюті або коштів на рахунках за кордоном, цінних паперів, що випущені нерезидентами, та будь-яких інших резервних активів за умови забезпечення їх надійності та ліквідності, що є в розпорядженні Національного банку України.

Ст. 47 Закону України "Про Національний банк України" передбачає структуру золотовалютного резерву, який складається з таких активів: "монетарне золото; спеціальні права запозичення; резервна позиція в МВФ; іноземна валюта у вигляді банкнот та монет або кошти на рахунках за кордоном; цінні папери (крім акцій), що оплачуються в іноземній валюті; будь-які інші міжнародно-визнані резервні активи за умови забезпечення їх надійності та ліквідності" [15].

Золотовалютні резерви України (скор. ЗВР, вони ж — міжнародні валютні резерви, вони ж — офіційні резервні активи) — зовнішні високоліквідні активи, що знаходяться під контролем держави (Національного банку України і уряду України). Золотовалютні резерви (офіційні резервні активи) розраховуються в доларах США.

Міжнародні валютні резерви НБУ представлені у вигляді монетарного золота, іноземної валюти і державних цінних паперів, деномінованих у цих валютах; туди можуть також включатися залишки на рахунках в міжнародних організаціях. Резерви можуть використовуватися для здійснення міжнародних розрахунків і платежів, покриття дефіциту платіжного балансу, стабілізації курсу національної валюти на міжнародних ринках і т.п. (табл. 1).

Слід розрізняти золотовалютні резерви (міжнародні валютні резерви) і золотий запас (золоті резерви) країни. Золоті резерви (золотий за-

пас) — це лише частина офіційних золотовалютних резервів держави, представлена у вигляді монетарного золота.

За даними МВФ, на 1 червня 2014 офіційні резервні активи України становили 14226,3 млн доларів США, при цьому монетарне золото (включаючи золоті депозити) — всього лише 1777,2 млн доларів (12,49% від загального обсягу резервів). Лівову частку міжнародних резервів України становлять активи в конвертованих валютах (цінні папери, валюта і депозити). Повністю структура золотовалютних резервів НБУ за даними МВФ на 01.06.2014 показана на діаграмі, (рис. 4).

Також окремо наведемо дані за монетарним золотом (включаючи золоті депозити і золото в свопи) у складі офіційних резервних активів України (табл. 2).

Державна політика національної безпеки в економічній сфері охоплює ті напрями діяльності, які попереджають або усувають можливості економічної дестабілізації, економічної кризи, гарантують її економічне зростання та економічну незалежність України. До них передусім належать:

- забезпечення умов для сталого економічного розвитку, зростання та підвищення конкурентоспроможності національної економіки;
- прискорення прогресивних структурних та інституціональних змін в економіці, поліпшення інвестиційного клімату, підвищення ефективності інвестиційних процесів;
- удосконалення антимонопольної політики; створення ефективного механізму державного регулювання природних монополій;
- забезпечення збалансованого розвитку бюджетної сфери, внутрішньої та зовнішньої захищеності національної валюти, її стабільності, захисту інтересів вкладників, фінансового ринку;
- забезпечення продовольчої безпеки;
- посилення участі України у міжнародному поділі праці;
- недопущення незаконного використання бюджетних коштів і державних ресурсів, їх перетікання в тіньову економіку;
- контроль за експортно-імпортною діяльністю, спрямованою на підтримку важливих для України пріоритетів та захист вітчизняного виробника;
- боротьба з протиправною економічною діяльністю, протидія неконтрольованому впливові національних матеріальних, фінансових, інтелектуальних, інформаційних та інших ресурсів [9].

До суб'єктів економічної безпеки держави належить держава в цілому та її структури, що організують захист об'єктів безпеки. Зокрема виділяють два першорядні суб'єкти економічної безпеки: державу як реалізатора системи заходів власне економічного, законодавчого і виконавчого характеру спрямованих на ефективне функціонування національної економіки, стабілізацію економічного та соціального розвитку і виробниче підприємство як первинний елемент економічної системи.

Наступною економічною небезпекою є криміналізація економіки і формування її тіньового сектору. 30—

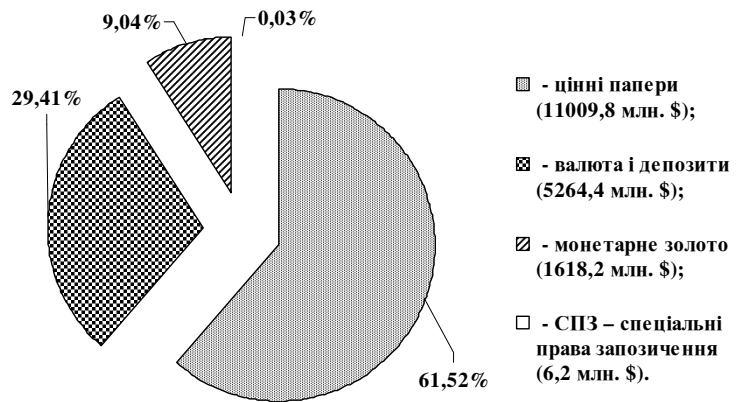

Рис. 4. Структура золотовалютних резервів НБУ за даними МВФ на 01.06.2014

40% % ВВП тіньового сектору до офіційного рівня, руйнує офіційну економічну систему.

Дуже велику внутрішню економічну загрозу на національному рівні складає недосконалість політичних, економічних та правових інститутів формування господарчого механізму суспільства. Наприклад, недосконалість бюджетного механізму сприяє розвитку тіньового сектору економіки. Політичні і економічні перепони розвитку малому підприємництву в Україні дорого коштують українському народові. Не важко перерахувати скільки і яких проблем можна було б позбавитись в Україні за допомогою економічного ефекту від його розвитку.

На стан національної економіки впливає також поведінка окремих суб'єктів економічної діяльності — юридичних і фізичних осіб — яка віддзеркалює поведінку законодавчої і виконавчої влади на національному рівні.

Якщо йдеться про інститути забезпечення економічної безпеки на національному рівні, то ними є, в першу чергу, Президент України, законодавча і виконавча влада України, тобто Верховна Рада і Кабінет Міністрів, Рада Національної безпеки і оборони при Президентові України, Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і

Таблиця 2. Міжнародні резерви (монетарне золото) з 2010 по 2014 роки (в млн дол. США)

Міжнародні резерви (монетарне золото) з 2010 по 2014 роки (в млн дол. США)			
на 01.01.2010	948,0		
на 01.01.2011	1249,0	+301,0	+31.751%
на 01.01.2012	1385,3	+136,3	+10.912%
на 01.01.2013	1890,4	+505,1	+36.460%
на 01.01.2014	1640,2	-250,2	-13.236%
на 01.05.2014	1777,2	+137,0	+8.353%

* за даними МВФ.

організованою злочинністю при Президентіві України, окремі міністерства, державна адміністрація, інституції, які регулюють ринкову інфраструктуру України (Національний банк, Міністерство економіки, Міністерство фінансів, Українська фондова біржа тощо). Особливе місце посідає Міністерство внутрішніх справ, Служба безпеки України, Митна служба, Державна податкова адміністрація, контрольно-ревізійна служба.

Предметом державної діяльності у сфері економічної безпеки на національному рівні є визначення і моніторинг економічних загроз і небезпеки, які руйнують стабільність економічної системи України та обмежують її розвиток в короткому і довгостроковому термінах.

Валовий борг складається з усіх зобов'язань, які вимагають виплати або виплат відсотків та/або основного боргу боржником перед кредитором у встановлений термін чи строки в майбутньому. Це включає в себе боргові зобов'язання у вигляді СПЗ, валюти і депозитів, боргових цінних паперів, кредитів, страхування, пенсійного забезпечення і стандартизованих схем гарантійних та інших кредиторських заборгованостей.

Таким чином, на сучасному етапі розвитку нашої країни необхідно запровадити деякі дії:

- визначення індикаторів економічної небезпеки і безпеки та їх порогові значення;
- формування економічної, політичної, правової бази та інших нормативів, за допомогою яких забезпечується економічна безпека держави;
- формування державних і суспільних інститутів, які реалізують механізм нейтралізації економічних загроз національної економіки на усіх рівнях суспільства;
- формування моделей і політики економічної безпеки;
- здійснення економічної безпеки.

Зазвичай, система економічної безпеки включає різноманітні кількісні та якісні характеристики виробничого, ресурсного, науково-технічного потенціалу, ефективність його розвитку та використання, структурного перетворення виробництва, розподіл праці на світовому ринку та конкурентоспроможність продукції, цілісність економічного простору, можливість пристосування до нових умов тощо.

Різновекторні геополітичні впливи на Україну в умовах неефективності гарантій її безпеки, "заморожених" конфліктів біля її кордонів та критична зовнішня залежність національної економіки обумовлюють уразливість України, послаблюють її роль на міжнародній арені, виштовхують на периферію світової політики у "сіру зону безпеки".

Основні загрози національній безпеці України перебувають сьогодні у внутрішній площині, і ключове місце серед них займає питання економічної безпеки в усіх його вимірах.

Стаття 17 Конституції України визначає, що забезпечення її економічної безпеки є однією з найважливіших функцій держави, справою всього Українського народу. Питання економічної безпеки безпосередньо пов'язані із прийняттям політичних рішень та якістю цих рішень.

Стан економічної безпеки в державі вже два десятиріччя не можна вважати задовільним в силу різних об'єктивних і суб'єктивних чинників.

Використання витратної економічної моделі, відсутність стимулів до інноваційних процесів і динамічного розвитку нових технологічних укладів обумовлюють неконкурентоспроможність української економіки, унеможливають кардинальне підвищення рівня та якості життя населення, провокують посилення соціальної напруги.

На сьогодні не виконані основні вимоги Указу Президента України "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 року "Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України". Стратегія не стала основою для комплексного планування, керівним документом для практичної діяльності органів державної влади, чому заввадили їхня зосередженість на досягненні короткострокових політичних і економічних цілей, нехтування потребами стратегічного розвитку суспільства і держави. Єдина система показників (індикаторів) стану національної безпеки не запроваджена, механізм оперативного реагування на ризики та загрози національній безпеці не визначений [12].

До зовнішніх загроз України сьогодні можна віднести наступні тенденції в економіці країни:

- великий обсяг зовнішнього боргу;
- дефіцит платіжного балансу країни;
- вагома залежність економіки від іноземних кредитів;
- втручання міжнародних фінансових організацій в ринкові процеси країни;
- низький рівень зовнішніх інвестицій.

Важливо відмітити, що в даний час у країні продовжує формуватися ринкове середовище, починають працювати повною мірою ринкові інститути: недержавний сектор економіки, комерційні банки, валютні і фондові біржі тощо. Саме в таких умовах відкритості особливої актуальності набуває проблема забезпечення фінансово-економічної безпеки як важливої складової частини загальнонаціональної безпеки.

Отже, основними внутрішніми загрозами для фінансово-економічної безпеки України на сьогодні можна виділити такі:

- недостатньо прозора інформація державних органів статистики;
- недовершена законодавча база;
- нерівномірність соціально-економічного розвитку регіонів;
- зношення устаткування в провідних галузях економіки;
- низька конкурентоспроможність продукції вітчизняного виробника;
- слабка розвиненість фондового ринку;
- невисокий рівень внутрішніх інвестицій;
- недосконала податкова система;
- високий рівень інфляції;
- присутність значного сектору тіньової економіки.

Вказані вище загрози мають досить непросту природу походження та впливу на систему фінансово-економічної безпеки. Окрім того, постійні зміни в ринковому середовищі сприяють рухливості її елементів. Це призводить до необхідності постійного моніторингу основних тенденцій та явищ, які формують внутрішню політику держави. Саме через ці причини на сьогодні

годнішній день стан економічної безпеки лишається досить складним, під дією цілої низки викликів, що зумовлені високим рівнем тінізації економіки, в тому числі, поширенням тіньової зайнятості, напівлегальних методів ухилення від оподаткування, криміналізацією економічних відносин, присутністю в країні організованих злочинних угруповань, які претендують на контроль над діяльністю суб'єктів господарювання.

Подальші дослідження у сфері зміцнення фінансової безпеки держави доцільно спрямувати на обґрунтування механізму управління внутрішніми та зовнішніми ризиками державної фінансової стабільності.

Література:

1. Гусаров С.М. "Актуальні питання безпеки системи держави", 2014 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://univd.edu.ua/general/publishing/konf>
2. Геєць В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С., Черняк О.І. та інш. Моделювання економічної безпеки: держави, регіону, підприємства: монографія. — Х.: ВД "Інжек", 2006. — 240 с.
3. Бурцев В.В. Факторы финансовой безопасности России // Менеджмент в России и зарубежом. — 2001. — № 1. — С. 55 — 70.
4. Миронов В., Петько В., "Фінансова безпека як складова економічної безпеки України" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1256>
5. Конституція України. Прийнята 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. -№ 30.
6. Закон України "Про основи національної безпеки" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
7. Закон України "Про захист від недобросовісної конкуренції" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/236/96-вр>
8. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://Internationalreservesincludinggold,annual,1970-2012>
9. Липкан В.А. Національна безпека України: Нормативно-правові аспекти забезпечення. — К.: "Текст", 2003. — 180 с.
10. Старостенко Г.Г. Національна економіка / Г.Г. Старостенко, С.В. Онишко, Т. В. Поснова. — 2012
11. "Сутність економічної безпеки" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukr.vipreshebnyk>
12. Литвин В., Каплін С., Рекомендації комітетських слухань на тему: "Економічно безпека України. Загрози, ризики та їх упередження" 02.12.2013 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://komnbo.rada.gov.ua/komnbo/control/uk>
13. Лупін О.Б. Нові фінансові інструменти в управлінні золотовалютними резервами НБУ [Текст] / О.Б. Лупін // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Т. 9. — Суми: Мрія-1 ЛТД: УАБС, 2004. — С. 24—30.
14. Дзюблюк О.В. Валютна політика: підручник / О.В. Дзюблюк. — К.: Знання, 2007. — 422 с. — (Вища освіта ХХІ століття).
15. Про Національний банк України [Електронний ресурс]: закон України від 20 травня 1999 року № 79-ХІV. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>

References:

1. Husarov, S. M. (2014), "Actual issue of the state security system", available at: <http://univd.edu.ua/general/publishing/konf> (Accessed 21 July 2014).
 2. Heiets', V.M. Kyzym, M.O. Klebanova, T.S. and Cherniak, O.I. (2006), Modeliuvannia ekonomichnoi bezpeky: derzhavy, rehionu, pidpriemstva [Modelling of economic security: state, region, enterprise], VD "Inzhhek", Kharkiv, Ukraine.
 3. Burcev, V.V. (2001), "Factors of financial security in Russia", Menedzhment v Rossii i zarubezhom, vol. 1, pp. 55—70.
 4. Myronov, V. and Pet'ko, V. (2013), "Financial security as a part of the economic security of Ukraine", available at: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1256> (Accessed 21 July 2014).
 5. The Verkhovna Rada of Ukraine (1960), "The Constitution of Ukraine", Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, vol. 30.
 6. Verkhovna Rada of Ukraine (2003), Law "On the Fundamentals of National Security of Ukraine", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15> (Accessed 21 July 2014).
 7. Verkhovna Rada of Ukraine (1996), Law "On Protection Against Unfair Competition", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/236/96-вр> (Accessed 21 July 2014).
 8. United Nations Conference on Trade and Development (2013), "International reserves including gold, annual, 1970—2012", available at: <http://knoema.ru/UNCTADIR2013/international-reserves-including-gold-annual-1970-2012> (Accessed 21 July 2014).
 9. Lipkan, V.A. (2003), Natsional'na bezpeka Ukrainy: Normativno-pravovi aspekty zabezpechennia [National Security of Ukraine: Regulatory and legal aspects of maintenance], Tekst, Kyiv, Ukraine.
 10. Starostenko, H. H. Onyshko, S. V. and Posnova, T.V. (2012), Natsional'na ekonomika [The national economy], Kyiv, Ukraine.
 11. Vipreshebnyk (2014), "The essence of economic security", available at: <http://www.ukr.vipreshebnyk.ru/econom-bezpeka/3855-sutnist-ekonomichnoji-bezpeki-ukrajini.html> (Accessed 21 July 2014).
 12. Lytvyn, V. and Kaplin, S. (2013), "Recommendation Committee hearings on "Economic Security of Ukraine. Threats, Risks and Prejudice", available at: <http://komnbo.rada.gov.ua/komnbo/control/uk> (Accessed 21 July 2014).
 13. Lupin, O. B. (2004), Novi finansovi instrumenty v upravlinni zolotovaliutnykh rezervamy NBU [New financial instruments to manage foreign exchange reserves of the NBU], Problemy i perspektivy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy, vol. 9, pp. 24—30.
 14. Dziubliuk, O.V. (2007), Valiutna polityka [Monetary policy], Znannia, Kyiv, Ukraine.
 15. Verkhovna Rada of Ukraine (1999), Law "On the National Bank of Ukraine", available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/679-14> (Accessed 21 July 2014).
- Стаття надійшла до редакції 23.07.2014 р.*